

Segregació escolar: igualtat o llibertat?

L'abril i el maig són mesos de gran importància per a moltes famílies que es troben en la tessitura de triar escola per als seus fills i filles. Pares i mares que dediquen hores i hores a visitar tots els centres, conèixer els projectes educatius o recollir altres experiències per prendre una decisió i definir la seva estratègia en tot el procés de matriculació. L'educació ha esdevingut un element fonamental per a les famílies: garantia de mobilitat social en períodes de bonança econòmica, aposta familiar per la diferenciació social en períodes de crisi. És a dir, quan el context socioeconòmic dibuixa un cicle expansiu, el capital educatiu facilita la millora de les condicions de vida entre generacions. Quan el context socioeconòmic és advers, les famílies que experimenten una davallada en la seva capacitat adquisitiva fan un esforç per l'educació dels fills i filles amb l'objectiu d'assegurar-los la mateixa posició social per al futur. Es tracta d'una dinàmica que ajuda a entendre la preocupació actual per aconseguir entrar a l'escola desitjada que garanteixi les condicions d'una educació de qualitat. Aquestes condicions inclouen aspectes tan diversos com els projectes educatius, els resultats dels centres, el perfil de l'alumnat o la seva ubicació. De manera que la tria, en funció del sistema de matriculació del municipi, es fa a partir de les escoles on es vol anar i de les escoles on no es vol anar. Inevitablement, aquestes

estratègies han contribuït a reforçar la segregació escolar com una característica del mapa educatiu a Catalunya. Com explica l'informe de la Fundació Jaume Bofill *Municipis contra la segregació escolar*, dirigit per Xavier Bonal, durant els últims anys ha augmentat la concentració de determinats grups socials en algunes escoles i també les diferències entre escoles respecte a aquests nivells de concentració. Atesa la importància de l'educació per a la igualtat d'oportunitats, la segregació escolar és un d'aquells temes incòmodes amb els quals ningú no vol tenir res a veure. L'informe citat aporta elements d'anàlisi que conviden a la reflexió.

D'una banda, pel que fa a les causes, s'acostuma a relacionar l'augment de la segregació escolar amb

SARA MORENO

SOCIÒLOGA

l'arribada d'alumnat d'origen immigrant en la mesura que es concentren en les escoles dels barris on viuen i tendeixen a anar als centres on saben que hi ha població del mateix origen. Davant d'aquesta realitat, és fàcil argumentar que darrere de la segregació escolar hi ha la segregació urbana o residencial. Però l'existència d'escoles gueto i escoles de prestigi dins d'un mateix barri o la concentració d'alumnat d'origen immigrant en determinats centres per sobre de la seva representació al barri anul·la aquesta hipòtesi alhora que permet afirmar la relació inversa: la segregació escolar supera la segregació urbana. La presència de perfils amb més risc educatiu perjudica la imatge de l'escola i, òbviament, condiciona les pràctiques pedagògiques del centre. Es tracta de dos factors que es retroalimenten de manera negativa.

D'altra banda, cal recordar que la segregació escolar no s'explica només per la concentració d'un determinat grup social, sinó també per l'estratègia de classe d'altres col·lectius més benestants. En aquest sentit, Bonal afirma que "la segregació escolar també és explicable avui [...] per la determinació amb què les classes mitjanes cerquen en l'educació processos de diferenciació i distinció social". Uns i altres busquen l'homogeneïtat social en els centres, la diferència és que les conseqüències en termes d'igualtat d'oportunitats no tenen res a veure. Anar a una escola entre iguals perjudica els que ocupen posicions socioeconòmiques més desfavorides i beneficia els que tenen posicions més favorables. Encara més, segons les dades del PISA, és sabut que l'alumnat amb risc educatiu té més bon rendiment a les escoles més heterogènies o on hi ha més alumnat d'extracció socioeconòmica afavorida. Per tant, no és la persona sinó el context social que configura la seva educació el que marca la diferència en termes de resultats.

La realitat de la segregació escolar descrita posa de manifest la importància de la ideologia en el disseny de la política educativa segons si es prioritza garantir una cobertura pública de qualitat a totes les necessitats educatives o respectar les preferències de les famílies sabent que no hi ha equitat de partida en la decisió. Davant la dificultat d'obtenir un equilibri entre les dues opcions, es planteja fins a quin punt és compatible la defensa progressista de la igualtat d'oportunitats amb el principi conservador de la llibertat d'elecció. Dit d'una altra manera, ¿és possible garantir l'accés a l'educació de qualitat a tots els col·lectius socials prioritjant les preferències individuals de les famílies?

**No és la persona
sinó el context social que
configura la seva educació
el que marca la diferència
en termes de resultats**

ARIANNE FABER